

SELF-PERCEPTION AND PERCEPTION OF RELATIONS WITH OTHERS BY PERSONS FIGHTING FOR CUSTODY AFTER BREAK-UP OF THEIR MARRIAGE

Alicja CZEREDERECKA

Institute of Forensic Research, Cracow

ABSTRACT: The research presented is part of a series of studies focusing on the personalities of parents who, after the break-up of their marriage, fight for the custody of their child. The work concentrated on disorders in self-perception and perception of others. The Rorschach test variables connected with the examined realm were used. The results obtained showed that the test group, when compared with persons who were successful in their marriage union, was characterised by exaggerated self-evaluation, accompanied by narcissistic qualities, increased tendency to self-analysis, and disorders in the perception and evaluation of reality.

Furthermore, inefficient coping mechanisms in difficult social situations were found, as well as a tendency to suppress aggression, and the comparison within couples showed women to have a greater ability to co-operate with their surroundings than men.

No increased level of pessimism, heightened fixation with the oral, sexual spheres, and those concerning one's own body, nor any excessive tendency towards isolation or self-aggression were found.

KEY WORDS: Fight for custody of a child; Broken-up family; Successful marriage; Self-perception; Social relations; Rorschach.

Z Zagadnień Nauk Sądowych, z. XLV, 2001, 93–108

Received 29 March 2001; accepted 12 April 2001

THE AIM OF THE STUDY, INVESTIGATED GROUP AND METHOD

This study is a continuation of a wider survey concerning the personality of former spouses who are fighting each other for custody of their children after the break-up of their marriage.

The investigated group consisted of forty couples (80 subjects) who were directed to the Institute of Forensic Research by the court, which had asked experts to assess their custodian competencies. They were compared to 24 couples (48 subjects) who were satisfied with their marriages. The couples from the comparative group were analogous to 24 families from investigated one in their ages, place of residence and education. All of them had been married for at least five years and had at least one child. Their satisfaction in marriage was measured by the Dyadic Adjustment Scale of Spanier [8].

Features connected to self-image and attitude to other people were a matter of interest in these studies. They were measured by the Rorschach Test, a Comprehensive System [5]. The following features were investigated:

- self-esteem represented by Ego I and Fr + rF;
- perceptual accuracy and self-examination: X – % and FD;
- potential area of fixation: An + Xy, Sx, Fd;
- interest in other people and realism in their attitude to them: Pure H, (H), Hd, (Hd), Sum H;
- attitude to social relations and coping mechanisms: Isolate : R, COP, AG, MOR, PER, HVI, CDI, S-Con).

TABLE I. DESCRIPTIVE STATISTICS

Variable	Couples satisfied in marriage <i>n</i> = 48								Couples dissatisfied in marriage <i>n</i> = 80							
	Mean	Med	Mo	Min	Max	SD	SK	KU	Mean	Med	Mo	Min	Max	SD	SK	KU
Ego I	0.33	0.34	0.38	0	0.71	.017	0.50	-0.25	0.39	0.40	0.42	0	0.91	0.18	0.46	0.43
Fr + rF	0.27	0	0	0	3	0.68	2.63	6.48	0.71	0	0	0	7	1.37	2.57	7.40
Pure H	2.90	2	1	0	11	2.23	1.55	3.18	2.68	2	2	0	16	2.70	2.41	7.78
(H)	1.13	1	0	0	5	1.38	1.30	1.18	1.20	1	0	0	6	1.43	1.52	2.26
Hd + (Hd)	1.60	1	0	0	7	1.67	1.15	1.18	1.67	1	0	0	9	1.95	1.57	2.40
Sum H	5.69	5.5	6	0	16	3.17	1.19	2.03	5.40	4	4	0	20	4.03	1.62	3.09
Sum H – Pure H	2.79	2	14	0	8	1.99	0.89	0.33	2.71	2	2	0	10	2.54	1.16	0.74
FD	0.31	0	0	0	3	0.62	2.41	6.81	0.95	0	0	0	6	1.30	1.65	2.80
X – %	8.42	6	0	0	47	8.80	2.15	6.79	13.34	11	0	0	75	12.56	2.02	6.97
An + Xy	1.79	1	0	0	7	1.82	1.12	1.04	1.66	1	0	0	10	2.15	1.80	3.49
Sx	1.19	0	0	0	9	2.09	2.18	4.41	0.72	0	0	0	10	1.80	3.52	13.79
Fd	0.15	0	0	0	1	0.36	2.07	2.39	0.2	0	0	0	2	0.49	2.47	5.49
MOR	1.94	2	1	0	7	1.63	1.21	1.62	1.90	1	0	0	9	2.07	1.23	1.08
AG	1.04	1	0	0	4	1.17	0.92	-0.01	0.76	0	0	0	8	1.43	3.12	11.89
COP	1.27	1	0	0	4	1.23	0.73	-0.44	1.15	1	0	0	6	1.34	1.69	3.34
Isolate : R	0.20	0.19	21	0	0.9	0.16	2.00	6.60	0.18	0.16	0	0	0.63	0.14	1.10	1.37
PER	1.48	1	0	0	10	2.22	2.32	5.94	1.49	1	0	0	10	1.86	1.76	4.42
CDI	2.27	2.5	3	0	4	1.22	-1.78	-1.10	2.91	3	23	0	5	1.17	-0.20	-0.98
S-Con	4.65	5	5	0	8	1.77	-0.37	0.17	4.89	5	5	9	9	1.97	0.23	0.14

 The determinants in which significant differences were found.

The aim of the study was to establish whether a lack of satisfaction in marriage (so strong that people decide to divorce and could not find any compromise as to custody of their children) is connected to a distorted self-image and/or an inappropriate attitude to other people. The analysis of determinants correlated to self-image and the interpersonal sphere can help to answer this question.

The hypotheses were put forward that:

- A. Fighting for custody after divorce relates especially to such factors of distorted self-image as:
1. inaccurate self-esteem (Ego I < 0.33 or > 0.44 or Fr > 0);
 2. heightened sense of harm and discouragement and pessimistic feelings (MOR > 2);
 3. inadequate sense of self and other people (X - % > 9, FD = 0 or > 2, distorted proportion of Pure H relative to other kinds of H, HVI positive);
 4. a tendency to fixation in some areas (An + Xy, Sx, Fd).
- B. The group of parents fighting for custody differs from the comparative group in relation to other people in that they are prone to:
1. be less co-operative (COP = 0);
 2. more often anticipate aggression in relations with others (Ag > 2);
 3. isolate themselves from others (Isolate : R > 0.24);
 4. have poorer coping mechanisms (CDI = or > 4, S-Con = or > 8).

The terms “parents fighting for custody” and “couples dissatisfied/unsuccessful in marriage” are used interchangeably in the presentation.

TABLE II A. FREQUENCIES OF RESULTS DEVIATED FROM NORMS (WHOLE GROUP IN %).

Variable	Lowered frequencies	Overstate frequencies						
		Value	Exner	Portugal	Poland	Value	Exner	Portugal
Ego I	< 0.3	16	35	35	> 0.44	24	35	28
Fr + rF	-	-	-	-	> 0	7	18	27
Pure H	< 2	10	20	34	-	-	-	-
(H)	-	-	-	-	= or > Pure H	-	-	32
Hd + (Hd)	-	-	-	-	= or > Pure H	-	-	21
Sum H	< 4	-	-	33	-	-	-	-
X - %	-	-	-	-	> 9	3	31	27
An + Xy	-	-	-	-	> 2	-	-	27
Sx	-	-	-	-	> 2	-	-	13
Fd	-	-	-	-	> 1	-	-	2
MOR	-	-	-	-	> 2	3	14	28
AG	0	33	61	55	> 2	14	4	8
COP	0	21	42	36	-	-	-	-
Isolate : R	-	-	-	-	> 0.24	-	-	25
FD	0	-	-	60	> 2	-	-	9
Per	-	-	-	-	> 2	-	-	23
HVI	-	-	-	-	1	2	3	3
CDI	-	-	-	-	= or > 4	3	48	29
S-Con	-	-	-	-	= or > 8	0	6	9

The determinants in which significant differences were found.

TABLE II B. FREQUENCIES OF RESULTS DEVIATED FROM NORMS (POLISH SUB-GROUPS IN %)

Variable	Lowered frequencies			Overstate frequencies			Total deviated		p
	Value	Dissat- isfaction	Satis- faction	Value	Dissat- isfaction	Satis- faction	Dissatis- faction	Satis- faction	
Ego I	< 0.3	30	44	> 0.44	34	19	64	63	0.1043*
Fr + rF	–	–	–	> 0	33	17	33	17	0.0790*
Pure H	< 2	36	31	–	–	–	36	31	
(H)	–	–	–	= or > Pure H	38	23	38	23	
Hd + (Hd)	–	–	–	= or > Pure H	23	19	23	19	
Sum H	< 4	35	29	–	–	–	35	29	
X – %	–	–	–	> 9	34	15	34	15	0.0300
An + Xy	–	–	–	> 2	24	31	24	31	
Sx	–	–	–	> 2	11	15	11	15	
Fd	–	–	–	> 1	27	23	27	23	
MOR	–	–	–	> 2	29	27	29	27	
AG	0	63	44	> 2	5	12	68	56	0.0598*
COP	0	38	33	–	–	–	38	33	
Isolate : R	–	–	–	> 0.24	25	25	25	25	
FD	0	51	75	> 2	13	2	64	77	0.0009 0.0873*
Per	–	–	–	> 2	24	23	24	23	
HVI	–	–	–	1	4	2	4	2	
CDI	–	–	–	> 3	36	17	36	17	0.0642*
S-Con	–	–	–	> 8	13	4	13	4	

Difference measured by χ^2 with Yates correction.

(*) – Difference close to significant.

TABLE III. DIFFERENCES BETWEEN COUPLES SATISFIED AND DISSATISFIED IN MARRIAGES (t-STUDENT TEST)

Variable	Mean of dissatisfied	Mean of satisfied	p
Ego I	0.39	0.32	0.042
Fr + rF	0.71	0.27	0.039
FD	0.95	0.31	0.002
X – %	13.34	8.42	0.018
CDI	2.91	2.27	0.004

AN ANALYSIS OF THE OBTAINED RESULTS

Descriptive statistics and percentages of results deviating from norms

The descriptive statistics for both groups (couples unsuccessful/successful in marriage) are shown in Table I and the frequencies of results deviating from norms – in Table II. All of the measured variables had normal distribution. There are visible differences between the investigated population and American Exner norms, but much smaller differences between Polish and Portuguese. The greatest differences have been found in MOR and Sx (considerably heightened in the investigated group) and also in FD (considerably decreased).

The differences between groups occur in the majority of measured determinants. There were no significant differences in the following variables: Hd + (Hd), Sum H, MOR, PER and S-Con. The most surprising result was the lack of a higher value for pessimistic feelings, harm and discouragement in the group of dissatisfied couples when comparing them to satisfied ones, because the main argument used by former spouses in custodian cases is a sense of having been wronged.

Differences between parents from broken families fighting for custody and parents satisfied with their marriages

A comparison of the mean results of examined groups (see Table III) shows statistically important differences in five determinants: Ego I, Fr + rF, FD, X – % and CDI. When looking at variables that deviate from norms (Table II), besides those mentioned above, a difference in AG was also visible.

Parents fighting for children have a higher level of self-esteem and narcissism. What is more important, their Ego I is very often heightened in relation to norms (34% in comparison to 19% in satisfied couples) and the reason usually lies in narcissistic-like features (33%/17%).

An unexpected result was found upon analysis of FD. The results suggest a higher tendency to self-examination in couples unsuccessful in their marriage. What is more, when analysing results deviated from norms (Table II), it was found that as many as 75% satisfied subjects do not have even one FD and only one person (a man) has more than 2 FD codes in his protocol. At the same time in the group dissatisfied in their marriage the expected value was found in 36% of subjects and a heightened value in 13%. This showed that people who have strong problems in their family life try to keep a distance from themselves and to analyse their situation, but without success. Why?

The results of cognitive accuracy ($X - \%$) should and do provide an answer to this question. The subjects who are dissatisfied in their marriages significantly differ from satisfied couples not only in their mean results but also in values deviated from norms (35% in the first group in comparison to 15% in the second one). This suggests that dissatisfied subjects try to look at themselves from a distance but they often do so inaccurately.

An analysis of CDI reveals one more reason for the lack of success of subjects fighting for custody in their family life. As one could expect, their coping mechanisms are much poorer and less satisfactory than those of subjects happy in marriage (13%/4%).

One more problem found in the group of dissatisfied couples was the difficulty in showing aggressive feelings in a socially acceptable form, which leads to rejection of aggressive feelings in everyday life ($AG = 0$ in 63% of the investigated group in comparison to 44% of the comparative one).

Differences between subjects, when taking gender into consideration

When the whole population (successful and unsuccessful spouses) was divided into two groups according to gender, statistically significant differences were found in five determinants, and in the sixth – a difference which was almost significant (see Table IV).

It turned out that women from the investigated population showed much higher self-esteem and even, significantly often, heightened self-esteem (39% in comparison to 20% of men). At the same time they perceived other people much more realistically (their perception was based on experience which suggested a value of Pure H), and they were much more prone to co-operate with others. Women showed higher social competencies and coping mechanisms relative to men. What was a bit surprising was that they were more prone to isolate themselves from other people. At the same time men had many more answers connected to sexual topics, which is not very surprising when taking into consideration biological and social conditions of expressing frustration in this area [1, 7].

TABLE IV. DIFFERENCES BETWEEN GENDERS (t-STUDENT TEST)

Variable	Women	Men	<i>p</i>
Ego I	0.41	0.32	0.006
Pure H	3.36	2.17	0.007
Isolate : R	0.21	0.16	0.056*

Variable	Women	Men	<i>p</i>
COP	1.48	0.91	0.011
Sx	0.53	1.27	0.030
CDI	2.44	2.91	0.030
HVI	0	0.06	0.042

(*) – difference close to significant.

Comparison when taking into consideration both gender and satisfaction in marriage

Finally the difference was studied when looking at the groups from the point of view of gender and satisfaction in marriage at the same time. Two kinds of measure were used: analysis of variance for four independent groups (dissatisfied males, dissatisfied females, satisfied males, satisfied females – see Table V) and a t-test for dependent samples investigating differences within pairs dissatisfied and satisfied in marriage (Table VI).

TABLE V. DIFFERENCES BETWEEN SUBJECTS WHEN TAKING INTO CONSIDERATION THEIR GENDER AND SATISFACTION IN MARRIAGE

Variable	Means				Statistical significance (<i>p</i>) for groups						<i>p</i> globally
	DM	DW	SM	SW	1 & 2	1 & 3	1 & 4	2 & 3	2 & 4	3 & 4	
Ego I	0.36	0.43	0.27	0.39		0.046		0.001		0.022	0.006
Fr + rF	0.60	0.83	0.17	0.38				0.030			
Pure H	2.17	3.20	2.08	3.62			0.030			0.043	0.028
COP	0.90	1.40	0.92	1.63			0.030				0.076*
FD	1.15	0.75	0.42	0.21		0.011	0.001				0.005
X – %	12.43	14.25	9.71	7.13					0.016		0.084*
CDI	3.10	2.73	2.58	1.96			0.001		0.012		0.003
An + Xy	1.75	1.57	2.38	1.21						0.047	
Sx	0.98	0.48	1.75	0.63				0.010		0.040	0.063*

(*) – difference close to significant.

1 – DM (dissatisfied men); 2 – DW (dissatisfied women); 3 – SM (satisfied men); 4 – SW (satisfied women).

TABLE VI. COMPARISON WITHIN PAIRS

Determinant	All subjects			Dissatisfied marriages			Satisfied marriages		
	W	M	<i>p</i>	W	M	<i>p</i>	W	M	<i>p</i>
Ego I	0.41	0.33	0.004				0.39	0.27	0.003
Pure H	3.23	2.11	0.006				3.62	2.08	0.020

(H)							1.46	0.79	0.032
COP	1.49	0.91	0.008	1.4	0.9	0.070*	1.63	0.92	0.054*
Isolate : R	0.21	0.16	0.074						
FD	0.55	0.88	0.060*						
CDI	2.44	2.91	0.028						
HVI	0	0.063	0.445						
An + Xy							1.21	2.38	0.029
Sx	0.53	1.25	0.018				0.63	1.75	0.032
Fd							0.04	0.45	0.057*

(*) – difference close to significant.

W – women; M – men.

No significant differences were found between men and women who were unsuccessful in their marriage in either the variance analysis or the t-test. Exactly the same results were obtained in previous studies, when social maladjustment and emotional life were explored [3, 4]. It was the first time in the current investigation that one determinant – the ability to co-operate – differentiated the group almost significantly, when a comparison was made within pairs.

Contrarily – a lot of differences were found within the group satisfied in their marriage (4 determinants when independent groups were compared and 7, when comparison was made within pairs). Women from this group showed much higher: self-esteem, narcissism, predisposition to co-operation, tendency to use their own experience in social relations, but at the same time – a higher tendency to rely on their fantasies and imaginations. Men were more prone to focus on problems of their body (An + Xy) and on the sexual sphere. Their results more often suggested some predisposition to dependency (Fd). Sometime it meant passive-dependant personality style.

Men from unsuccessful marriages revealed a much higher tendency to self-examination in comparison to both genders successful in marriage. Simultaneously they had significantly higher self-esteem in comparison to men who were successful in their marriage. When thinking about themselves or other people, the subjects rarely based on their own experience. What is more, their ability to co-operate and coping mechanisms were much weaker than other groups, especially the women who were satisfied in their marriage.

Women unsuccessful in their marriages differed from men from successful ties in that they had significantly higher self-esteem, a higher level of narcissism, and also less focus on sexual topics (their responses concerning this sphere appeared the most rarely out of all the groups). These women differed from women satisfied in their marriage in a heightened level of inaccurate perception (X – %) and also in weaker coping mechanisms.

DISCUSSION AND CONCLUSIONS

The results obtained globally confirmed the hypothesis that couples who could neither maintain their marriage nor find a compromise as to custodian roles after the family had broken up have a distorted self-image and an inappropriate attitude to other people, significantly higher than people who have a successful marriage. But the detailed hypotheses were confirmed only to some extent. What is more, some results were rather surprising.

A. In self-image (hypotheses A):

1. It was fully confirmed that unsuccessful subjects differed from successful ones in their self-esteem: it was higher, often heightened in relation to norms; narcissistic-like features usually accompanied it.
2. It was somewhat surprising that the investigated group (of unsuccessful spouses) did not stand out from the control population in their sense of discouragement and pessimistic feelings. This suggests that pessimistic feelings do not correlate with satisfaction in family life [6].
3. It was rather astonishing that a group which was ineffective in their family life had a significantly greater tendency to self-examination than the comparative group. This indicates that problems in close relations provoke distance from one self, but this is not enough to eliminate mistakes. The results of X – % provide evidence for it – the dissatisfied group had a higher value for this factor and more often a heightened level of perceptual inaccuracy. But a difference in the perception of other people was found only in the weaker reality of dissatisfied men when comparing them to satisfied women. Hypervigilance did not differ between satisfied and dissatisfied subjects.
4. There were no significant differences between groups successful and unsuccessful in marriage in the concentration on special areas: body, sex or oral sphere.

B. The following findings were made concerning the unsuccessful group's approach to other people:

1. As to co-operation the only interesting finding was a difference within these couples suggesting that women have higher ability in this sphere.
2. Results of appearance of aggression were opposite to expectations at the beginning. The group revealed a greater tendency to avoid aggression, that is they had difficulty demonstrating it in a socially accepted form.
3. They did not have a greater tendency than successful persons to isolate themselves from other people.

4. These subjects stood out from the rest of the examined population in terms of their weak coping mechanisms but, fortunately they did not have a heightened tendency to auto-aggression.

There were also some interesting differences between genders, especially the greater self-esteem of women and their higher tendency to isolation from other people. The last finding suggests that despite their greater social skills (found out in this study and confirmed by psychological, sociological and anthropological literature as much as by stereotypes), women are more prone to feel more alienated. At the same time men are prone to feel more lonely, look for more acceptance (a finding in the previous study [3]), and concentrate on the sexual sphere and/or somatic problems.

Although it was not in a focus of attention of the study, it is also worth noting that there were significant differences between women and men satisfied in their marriage, particularly when comparing them within pairs. Women had higher self-esteem and more effective social skills, whilst men tended to be a bit frustrated and dependent.

References:

1. Baker R., *Wojna plemników*, Rebis, Poznań 2000.
2. Czerederecka A., Wach E., Difficulties in social adaptation of persons experiencing marital failures, *Z Zagadnień Nauk Sądowych* 1994, z. XXX, s. 64–77.
3. Czerederecka A., Emotional predisposition of persons fighting for custody of children, *Z Zagadnień Nauk Sądowych* 1999, z. XL, s. 107–118.
4. Czerederecka A. Determinants of social maladjustment in divorced couples who are fighting for custody of children, [in:] Czerederecka A., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wójcikiewicz J. [eds.], *Forensic Psychology and Law*, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2000.
5. Exner J. E., *The Rorschach. A comprehensive system*, vol. 1, Wiley & Sons, New York 1993.
6. Hałgas I., Inna – ale wciąż ważna. Jak zmieniała się polska rodzina po 1989 roku, *Tygodnik Powszechny* 2001, nr 1, s. 8.
7. Ridley M., *Czerwona królowa*, Rebis, Poznań 1999.
8. Spanier G. B., Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads, *Journal of Marital and Family Therapy* 1976, vol. 38, pp. 15–28.

SPOSTRZEGANIE SIEBIE I INNYCH PRZEZ OSOBY WALCZĄCE O OPIEKĘ NAD DZIECKIEM PO ROZBICIU MAŁŻEŃSTWA

Alicja CZEREDERECKA

CEL BADAŃ, CHARAKTERYSTYKA GRUPY ORAZ METODA

Prezentowane badania są kontynuacją szerszej pracy poświęconej osobowości byłych partnerów, którzy po rozpadzie małżeństwa podejmują walkę o uregulowanie opieki nad dzieckiem.

Badana grupa była reprezentowana przez 40 par (80 osób) skierowanych do Instytutu Ekspertyz Sądowych przez sąd, który oczekiwał od biegłych oceny ich kompetencji rodzicielskich. Grupę porównawczą stanowiły 24 pary (48 osób) zadowolonych z małżeństwa. Pary z grupy porównawczej zostały dobrane przez analogię do 24 par z grupy podstawowej pod względem wieku, miejsca zamieszkania oraz wykształcenia. Wszystkie pozostawały w związku małżeńskim co najmniej od pięciu lat i posiadały co najmniej jedno dziecko. Ich satysfakcję z małżeństwa mierzono za pomocą Skali Poziomu Jakości Związku Małżeńskiego Spaniera [8].

Przedmiotem badania były zmienne dotyczące obrazu samego siebie oraz postawy wobec innych ludzi mierzone za pomocą testu Rorschacha w ujęciu Exnera [5]. Oceniano następujące czynniki:

- samoocenę: Ego I oraz $Fr + rF$;
- adekwatność spostrzegania i autoanalizę: $X - \% i FD$;
- potencjalne obszary fiksacji: $An + Xy, Sx i Fd$;
- zainteresowanie innymi ludźmi i poziom realizmu w postawie wobec nich: Pure H, (H), Hd, (Hd), Sum H;
- stosunek do relacji społecznych i sposoby radzenia sobie z trudnościami: Isolate : R, COP, AG, MOR, PER, HVI, CDI, S-Con.

Celem badań było ustalenie, czy brak satysfakcji w małżeństwie (tak silny, że osoby te zdecydowały się na rozwód i nie potrafiły osiągnąć kompromisu dotyczącego uregulowania opieki nad dzieckiem) jest związany z zaburzonym obrazem samego siebie oraz niewłaściwą postawą wobec innych ludzi. Analiza wyżej wymienionej zmiennych stanowiła pomoc w rozstrzygnięciu tego problemu. Postawiono poniższe cztery hipotezy szczegółowe dotyczące samooceny i kolejne cztery odnoszące się do postawy wobec innych ludzi.

- A. Walka o opiekę nad dzieckiem po rozbieciu małżeństwa ma związek przede wszystkim z następującymi zmiennymi odnoszącymi się do zniekształconego obrazu samego siebie:
1. nieadekwatną samooceną ($Ego I < 0,33$ lub $> 0,44$ lub $Fr > 0$);
 2. zawyżonym poczuciem zranienia, dyskomfortu i pesymistycznych uczuć ($MOR > 2$);
 3. nieadekwatnymi wyobrażeniami i przekonaniami na temat siebie i innych ($X - \% > 9$, $FD = 0$ lub > 2 , zaburzona proporcja Pure H w stosunku do innych rodzajów H, HVI pozytywne);

4. Skłonnością do fiksacji na pewnych sferach (An + Xy, Sx, Fd).
- B. Grupa rodziców walczących o uregulowanie opieki nad dzieckiem różni się od grupy kontrolnej w spostrzeganiu relacji z innymi ludźmi:
1. mniejszą umiejętnością współpracy (COP = 0);
 2. skłonnością do antycypowania agresji w relacjach międzyludzkich (AG > 2);
 3. izolowaniem się od otoczenia (Isolate : R > 0,24);
 4. słabo wykształconymi mechanizmami, które pozwalają na radzenie sobie w trudnych sytuacjach społecznych (CDI = lub > 4, S-Con = lub > 8).
- Terminy „rodzice walczący o powierzenie opieki” i „pary niezadowolone/przeżywające niepowodzenie w małżeństwie” są w dalszej części tekstu używane zamiennie.

ANALIZA UZYSKANYCH WYNIKÓW

Statystyka opisowa i wyniki odbiegające od normy

Statystyka opisowa dla obu grup (par zadowolonych/niezadowolonych z małżeństwa) zostały przedstawione w tabeli I, a wyniki odbiegające od normy – w tabeli II. Wszystkie mierzone zmienne uzyskały rozkład normalny.

Obserwuje się widoczne różnice pomiędzy badaną populacją a normami amerykańskimi Exnera. Znacznie mniejsze różnice występują natomiast między populacją polską i portugalską¹. Największe różnice międzykulturowe stwierdzono w odniesieniu do zmiennych MOR i Fr + rF (w polskiej populacji znacznie więcej zawyżonych) oraz Pure H (więcej zaniżonych wyników). Także średnia wartość MOR oraz Sx była znacznie wyższa dla polskiej populacji, a FD – znacznie niższy². Oznacza to, że badane małżeństwa polskie (zarówno te dobrze, jak i źle funkcjonujące) prezentowały podwyższone w stosunku do dwu pozostałych krajów poczucie dyskomfortu i pesymizmu, przeżywały więcej frustracji związanej ze sferą seksualną, co wyrażało się w napięciu i fiksacji wokół tej sfery, nie próbowały spojrzeć z dystansu na własne problemy, częściej też zdarzało się, że ich wyobrażenie o innych ludziach było mało realistyczne, a w obrazie samego siebie odnotowano więcej rysów narcystycznych.

Różnice pomiędzy grupami wystąpiły w odniesieniu do większości badanych zmiennych. Nie było ich tylko w przypadku zmiennych wskazujących na: zainteresowanie życiem społecznym (Sum H), zniekształcone spostrzeganie innych ludzi będące wynikiem przesadnej nieufności (Hd + (Hd)), pesymistycznych uczuć (MOR), odwoływania się do własnych doświadczeń życiowych (PER) i autoagresji (S-Con).

¹ Te ostatnie normy zostały uwzględnione, gdyż populacja portugalska wydaje się najbardziej zbliżona do polskiej spośród wszystkich krajów europejskich, które dotychczas przygotowały normy.

² Średnia dla MOR w badanej populacji = 1,94, w populacji portugalskiej = 0,92, amerykańskiej = 0,70; średnia dla Sx w badanej populacji = 1,19, portugalskiej = 0,44, amerykańskiej = 0,07; średnia dla FD w badanej populacji = 0,31, portugalskiej = 1,24, zaś w amerykańskiej = 1,16.

Najbardziej zaskakującym rezultatem był brak znacząco większej wartości MOR wskazującego na pesymistyczne uczucia, poczucie zranienia i dyskomfortu, ponieważ podstawowym argumentem przytaczanym przez byłych małżonków w sprawach opiekuńczych jest poczucie krzywdy doznanej ze strony partnera.

Różnice pomiędzy rodzicami z rozbitych rodzin walczącymi o powierzenie opieki nad dzieckiem a rodzicami zadowolonymi ze swego małżeństwa

Porównanie średnich wyników badanych grup (por. tabela III) wskazuje na statystycznie znaczące różnice w odniesieniu do pięciu determinant: Ego I, Fr + rF, FD, X – % oraz CDI. Jeśli przyjrzeć się zmiennym, których wartości były odchyłone od normy (tabela II), można również dostrzec różnicę w spostrzeganiu agresji (AG).

Rodzice walczący o opiekę mieli wyższą samoocenę i częściej obserwowano u nich cechy narcystyczne. Co bardziej znaczące, ich poziom egocentryzmu był bardzo często podwyższony w stosunku do normy (34% w zestawieniu z 19% u osób z udanych małżeństw) i powodem tego były zwykle narcystyczne cechy osobowości (33%/17%).

Nieoczekiwane wyniki przyniosła analiza FD. Sugerowały one większą skłonność do analizowania własnych problemów u osób z rozbitych małżeństw. Co więcej, kiedy zbadano wyniki odbiegające od normy (tabela II), stwierdzono, że aż 75% udanych małżeństw nie uzyskało ani jednego kodu FD i tylko jeden mężczyzna miał ponad 2 takie kody w swoim protokole. Tymczasem w grupie nieudanych małżeństw wynik mieszczący się w granicach normy wystąpił u 36% badanych, a zawyżone (!) wyniki odnotowano u 13%. To wskazuje, że osoby, które mają poważne problemy w życiu rodzinnym, starają się oceniać sytuację z dystansu i analizować własne zachowanie, ale bezskutecznie. Co o tym decyduje?

Wyniki dotyczące zaburzonego spostrzegania rzeczywistości (X% – %) powinny dostarczyć odpowiedzi na to pytanie i faktycznie tak się dzieje. Badani, którzy przeżyli niepowodzenie własnego małżeństwa, znacząco różnią się od grupy zadowolonej z małżeństwa nie tylko wówczas, kiedy porównujemy średnie wyniki, ale także w zakresie wyników odbiegających od normy (35% w pierwszej grupie w porównaniu z 15% w drugiej). To sugeruje, że osoby niezadowolone z małżeństwa próbują oceniać swoje problemy z dystansu, jednak nie przynosi to pożądanego rezultatu, ponieważ oceniają sytuację nieadekwatnie.

Analiza CDI dostarcza jeszcze jednego wyjaśnienia braku powodzenia w działaniach podejmowanych przez małżonków walczących o opiekę nad dzieckiem. Zgodnie z przypuszczeniem, mechanizmy, jakimi dysponują w rozwiązywaniu problemów, są znacznie uboższe i mniej skuteczne niż mechanizmy stosowane przez osoby zadowolone ze swego małżeństwa (13% w zestawieniu z 4%).

Jeszcze jednym problemem, który ujawnił się w grupie rozbitych małżeństw, były trudności w okazywaniu agresji w społecznie akceptowanej formie, co prowadzi do wypierania przejawów agresji w życiu codziennym i kumulowania frustracji z powodu nierozwiązanych konfliktów (AG = 0 u 63% badanych z grupy podstawowej w zestawieniu z 44% z grupy kontrolnej).

Różnice pomiędzy badanymi ze względu na płeć

Kiedy badaną populację (rodziców zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa) podzielono na grupy wyłącznie ze względu na płeć, zaobserwowano statystycznie znaczące różnice w zakresie pięciu zmiennych, a w jednej – różnicę bardzo bliską istotnej (por. tabela IV).

Okazało się, że kobiety prezentowały znacznie wyższą samoocenę, a nawet znacznie częściej zawyżoną w stosunku do normy (39% w zestawieniu z 20% mężczyzn). Jednocześnie spostrzegały innych ludzi w sposób znacznie bardziej realistyczny (ich percepcja otoczenia bazowała na rzeczywistych doświadczeniach, o czym w teście Rorschacha informuje wartość Pure H), w znacznie większym stopniu były też skłonne do współpracy z otoczeniem. Kobiety prezentowały też większą niż mężczyźni umiejętność radzenia sobie w sytuacjach społecznych. Pewne zaskoczenie stanowił jednocześnie podwyższony wskaźnik izolacji od otoczenia. Natomiast mężczyźni częściej wykazywali skłonność do fiksacji na tematyce seksualnej, co nie wydaje się zaskakujące, jeśli wziąć pod uwagę biologiczne i społeczne uwarunkowania sposobów ujawniania frustracji w tej dziedzinie [1, 7]. Nie jest wykluczone, że analogicznym mechanizmem reagowania na frustrację u kobiet jest podwyższona skłonność do izolacji.

Porównanie wyników przy jednoczesnym uwzględnieniu płci i satysfakcji w małżeństwie

Ostatnim etapem analizy było porównanie wyników uwzględniających jednocześnie różnicę płci i satysfakcję w małżeństwie. Wykorzystano dwa rodzaje pomiaru statystycznego: analizę wariancji dla czterech niezależnych grup (mężczyźni niezadowoleni z małżeństwa, kobiety niezadowolone z małżeństwa, mężczyźni zadowoleni z małżeństwa, kobiety zadowolone z małżeństwa – por. tabela V) oraz test t-Studenta dla zmiennych zależnych badający różnice wewnątrz par, których małżeństwo zakończyło się niepowodzeniem i tych, które były zadowolone z małżeństwa (tabela VI).

Nie zaobserwowano żadnych istotnych różnic pomiędzy mężczyznami a kobietami z nieudanych małżeństw, niezależnie od tego, którą z metod statystycznych stosowano. Dokładnie takie same wyniki przyniosły dwa poprzednie badania dotyczące nieprzystosowania społecznego oraz sfery emocjonalnej [3, 4]. Obecne badania po raz pierwszy wykazały, że w zakresie jednej zmiennej – zdolności do współpracy – grupy różnią się między sobą na tyle, że niemal spełnia to wymogi istotności statystycznej. Wynik ten uzyskano stosując porównanie wewnątrz par i sugerował on większe możliwości kobiet w tej dziedzinie.

W przeciwieństwie do nieudanych małżeństw, w udanych wystąpiły różnice w obrębie wielu zmiennych: 4, kiedy rozpatrywano wyniki dla niezależnych grup i aż 7, kiedy porównania dokonywano wewnątrz par. Kobiety z tej grupy uzyskały istotnie wyższe wyniki w zakresie: samooceny, narcyzmu, skłonności do współpracy, korzystania z własnych doświadczeń w relacjach społecznych, ale jednocześnie wykazywały większą skłonność do odwoływania się do własnych fantazji i wyobrażeń. Mężczyźni byli bardziej skłonni do koncentracji na problemach własnego ciała (An + Xy) i na sferze seksualnej. Ich wyniki w większym stopniu sugerowały też skłonność do zależności (Fd). Czasem oznaczało to pasywno-zależny typ osobowości.

Mężczyźni z nieudanych małżeństw ujawniali znacznie wyższą skłonność do autoanalizy w porównaniu z przedstawicielami obu płci zadowolonych z małżeństwa. Mieli też znacznie wyższą samoocenę w zestawieniu z mężczyznami radzącymi sobie w małżeństwie. W spostrzeganiu siebie i innych rzadko korzystali z własnych doświadczeń, co więcej, ich zdolność do współpracy z otoczeniem i mechanizmy radzenia sobie w sytuacjach społecznych były znacznie słabsze niż u przedstawicieli obojga płci (a szczególnie kobiet) z grupy zadowolonej z małżeństwa.

Kobiety z par, których małżeństwo rozpadło się, różniły się od kobiet z par nie doświadczających takich problemów znacznie wyższą samooceną, wyższym poziomem narcyzmu i incydentalnym występowaniem koncentracji na sferze seksualnej (ich wypowiedzi dotyczące tej tematyki pojawiały się najrzadziej ze wszystkich grup). Różniły się też od kobiet zadowolonych ze swego małżeństwa podwyższonym poziomem nieadekwatnego spostrzegania rzeczywistości ($X - \%$) oraz mniej skutecznymi mechanizmami radzenia sobie w sytuacjach społecznych.

WNIOSKI

Uzyskane rezultaty potwierdziły ogólną hipotezę, że osoby, które nie tylko nie potrafią utrzymać własnego małżeństwa, ale też nie są zdolne porozumieć się co do uregulowania opieki nad dzieckiem po rozstaniu, wykazują zaburzenia w zakresie obrazu własnej osoby i nieprawidłowości w spostrzeganiu relacji z innymi ludźmi znacznie częściej niż te, które potrafią zbudować satysfakcjonujący związek małżeński. Tak ogólnie sformułowany wniosek jest jednak trywialny. Jednak badanie szczegółowych hipotez nie znalazło pełnego potwierdzenia, a niektóre rezultaty okazały się dość zaskakujące.

A. W zakresie samooceny (hipoteza A):

1. W pełni potwierdziło się przypuszczenie, że osoby, które nie radziły sobie w życiu rodzinnym, różniły się od zadowolonych z małżeństwa pod względem samooceny: była ona wyższa w stosunku do normy i często towarzyszyły jej cechy narcystyczne.
2. Pewne zaskoczenie stanowił brak korelacji pomiędzy niepowodzeniem w życiu rodzinnym a poczuciem zranienia, dyskomfortu i pesymistycznych przeżyć. Jest to tym bardziej zastanawiające, że czynnik ten jest zwykle wymieniany na jednej z trzech pierwszych pozycji w ankietach, kiedy pada pytanie o to, co decyduje o szczęściu [6]. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć, czy stawia to pod znakiem zapytania trafność wskaźnika MOR, czy też osoby, których życie rodzinne było nieudane, wbrew deklaracjom bardziej przeżywały poczucie winy niż poczucie krzywdy. A może oznacza to, że udane małżeństwo nie wystarcza do odczuwania pogody ducha i jest przeceniane jako warunek decydujący o szczęściu?
3. Nieoczekiwany był również rezultat wskazujący, że osoby nie radzące sobie z problemami rodzinnymi, mają znacznie większą skłonność do autoanalizy niż przedstawiciele grupy porównawczej. Oznacza to, że problemy w bliskich relacjach prowokują dążenie do uzyskania wglądu, ale to nie wystarcza do zrozumienia, a tym bardziej wyeliminowania popełnianych błędów w postępowaniu. Wyniki $X - \%$ dostarczają na to dowodów – grupa rodziców walczących o opiekę nad dzieckiem wykazywała znaczne zaburze-

nia w poznawczej ocenie sytuacji. Ale w spostrzeganiu innych ludzi stwierdzono jedynie mniejszy poziom realizmu u mężczyzn z nieudanych małżeństw w porównaniu z kobietami zadowolonymi z życia małżeńskiego. Nadmierna nieufność i podejrzliwość nie różnicowała badanych grup.

4. Nie odnotowano znaczących różnic pomiędzy udanymi i nieudanymi małżeństwami jeśli chodzi o nadmierną koncentrację na specyficznych problemach: własnego ciała, seksu czy sferze oralnej.
- B. Badanie postawy wobec innych ludzi doprowadziło do następujących rezultatów:
1. W zakresie zdolności do współpracy różnica występowała jedynie wewnątrz nieudanych małżeństw. Jest to o tyle znaczące, że w dotychczas prowadzonych badaniach [2, 3, 4] był to pierwszy wynik różnicujący mężczyzn i kobiety z tej grupy.
 2. Wyniki dotyczące mechanizmu agresji okazały się sprzeczne z postawioną na wstępie hipotezą. W grupie badawczej znacznie częściej obserwowano tendencję do tłumienia agresji oraz trudności w okazywaniu jej w sposób społecznie akceptowany.
 3. Badani nie przejawiali większej skłonności do izolacji niż osoby zadowolone z życia małżeńskiego.
 4. Grupa stanowiąca podmiot badań wyróżniała się z całej badanej populacji słabymi mechanizmami radzenia sobie w sytuacjach społecznych, na szczęście jednak nie wiązało się to z podwyższoną skłonnością do autoagresji.

Stwierdzono także pewne interesujące różnice dotyczące płci, na przykład wyższą samoocenę kobiet i ich większą skłonność do izolacji społecznej. To ostatecznie odkrycie sugeruje, że pomimo większej zdolności radzenia sobie w sytuacjach społecznych, kobiety są bardziej skłonne do alienowania się i zachowywania dystansu, podczas gdy mężczyźni wykazują raczej tendencję do przeżywania poczucia osamotnienia, poszukiwania akceptacji (por. wyniki poprzednich studiów dotyczących funkcjonowania emocjonalnego [3]), a także nadmiernej koncentracji na sferze seksualnej lub problemach dotyczących własnego ciała (zdrowia lub sprawności).

Warto też zwrócić uwagę na różnice, jakie ujawniły się pomiędzy kobietami i mężczyznami zadowolonymi z małżeństwa, szczególnie kiedy dokonywano porównania w obrębie par, chociaż nie stanowiło to głównego przedmiotu zainteresowania omawianych badań. Kobiety miały wyższą samoocenę i bardziej skutecznie radziły sobie w relacjach społecznych, podczas gdy mężczyźni wykazywali większą skłonność do ulegania frustracji i uzależniania się.